

Особливості організації навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах

У статті висвітлено організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, актуальні проблеми організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Акцентовано необхідність аргументованого зваженого впровадження доцільного вибору форм навчання цих дітей у загальноосвітніх школах. Зосереджено увагу на особливостях організації інклюзивних, індивідуальних, інтегрованих форм навчання. Вказані чинники ефективної їх організації для досягнення освітніх цілей. Обґрунтовано необхідність створення сприятливого спеціального середовища, специфіку організації, змісту методів навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями. Окрема увага приділяється проблемам психолого-педагогічного супроводу таких дітей у загальноосвітньому закладі, включення педагогів у навчально-виховний процес дітей з особливими освітніми потребами, їх підготовку задля організації корекційного освітнього процесу. Підкреслено важливість залучення сім'ї до участі в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: *діти з особливими освітніми проблемами, форми навчання, навчальна програма, інклюзивне, індивідуальне, інтегроване навчання, корекційно-реабілітаційна робота.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Кожній дитині Конституцією України (Стаття 53) гарантоване право на здобуття освіти, держава забезпечує доступність різних форм навчання [6]. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти, навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах обумовлюється специфікою організації, змісту, методів навчання та виховання таких дітей.

Проблема вибору форм навчання у загальноосвітніх школах дітей з особливостями психофізичного розвитку, з обмеженими можливостями здоров'я нині постає вкрай гостро. Відповідно, слід вивчати і запроваджувати в освіті такі форми навчання даних учнів, які б сприяли підготовці людини до життя у змінному інформаційному суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій... Залежно від кількості учнів, з якими організовується навчально-виховний процес, індивідуальне навчання класифікується як одна із форм навчальної діяльності школярів і теоретично обґрунтовується в працях В.К.Дяченка, І.Я.Лернера, Ю.М.Мальваного, В.О.Онищука, І.П.Підласого, М.М.Скаткіна, І.М.Чередова та ін. Розв'язання даної проблеми на практичному рівні спостерігається здебільшого в зарубіжній педагогіці (школа Марії Монтесорі, вальдорфська педагогіка тощо).

Незважаючи на широку представленість у науковій літературі проблем готовності та різних підходів до визначення поняття інклюзивної освіти (О.А.Асмолов, С.Д.Максименко, В.О.Моляко, П.С.Перепилиця, С.Л.Рубінштейн, Ф.Н.Гоноблін, В.А.Крутецький, Г.О.Балл, А.О.Деркач та ін.), науковці розглядають її як інтегральне багатоаспектне психологічне утворення, яке поєднує у собі низку компонентів.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкриття змісту організації забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу... Вивчення світового досвіду реабілітації дітей з вадами фізичного чи розумового розвитку доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей і благополуччя суспільства.

Найактуальнішою проблемою в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є організація навчання таких дітей. Для її вирішення велике значення відіграє правильний вибір форм навчання, двох систем шкіл – масової і спеціальної [8].

З тих чи інших причин батьки прагнуть залишити дитину в сім'ї, вдома. І тоді ж діти стають учнями загальноосвітніх шкіл. Таку поведінку батьків можна зрозуміти. Піклування про дитину, її виховання є природним, незважаючи на усвідомлення переваг спеціальної школи, у якій створюються максимально сприятливі умови для задоволення освітніх потреб і розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями відповідно до їхніх потенційних можливостей.

У зв'язку з вище зазначеним, останнім часом з'явилась практика навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх школах. І тут знову постає питання правильного вибору форми навчання (інтегрована, інклюзивна, індивідуальна), створення сприятливого спеціального середовища.

Через те, що батьки відмовляються переводити своїх дітей до спеціальних навчальних закладів, у загальноосвітніх школах практикується індивідуальна форма навчання розумово відсталих дітей і дітей із затримкою фізичного та психічного розвитку. За таких умов згідно з Положенням про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20.12.2002 р., № 732 зі змінами для організації індивідуального навчання надається така кількість годин:

- 1-4 кл. – 5 годин на тиждень на кожного учня;
- 5-9 кл. – 8 годин на тиждень на кожного учня;
- 10-11 кл. – 12 годин на тиждень на кожного учня [5].

Для організації індивідуального навчання учнів, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, наказом Міністерства освіти і науки України від 15.10.2004 року № 797 «Про внесення змін до Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» збільшена кількість годин індивідуального навчання і становить у:

- 1-4 кл. – 10 годин на тиждень на кожного учня;
- 5-9 кл. – 14 годин на тиждень на кожного учня;
- 10-11 кл. – 16 годин на тиждень на кожного учня.

Навчання дітей за індивідуальною формою здійснюється на основі індивідуального навчального плану, який затверджується директором школи. Склад педагогічних працівників, які викладають предмети, передбачені навчальним планом, затверджується наказом по школі. Розклад навчальних занять погоджується (письмово) з батьками. Виконання індивідуального навчального плану та програм, досягнення учнів фіксуються в окремому журналі.

Для дітей, які мають фізичні вади (стан здоров'я), навчання проводиться за програмою загальноосвітньої школи з урахуванням рівня знань і можливостей дитини. У разі організації індивідуального навчання для дітей з вадами психічного розвитку навчання здійснюється за спеціальними програмами:

- для дітей з діагнозом «педагогічна занедбаність» або «затримка психічного розвитку» – за програмою інтенсивної педагогічної корекції;
- для дітей з діагнозом «розумова відсталість» різного ступеня – за програмою допоміжної школи.

Вирішуючи проблему організації індивідуального навчання дітей з особливими освітніми потребами, необхідно передбачити:

- створення оптимальних умов для індивідуального навчання школярів (за можливості бажано в школі, а не вдома);
- створення освітніх технологій, які забезпечували б перебування дітей у школі з наближенням до часу, визначеного навчальними планами загальноосвітніх та спеціальних шкіл;
- періодичну організацію індивідуально-групових форм роботи учнів з метою їх соціалізації та розвитку умінь працювати в колективі;
- використання інтеграції навчальної діяльності;
- створення команди фахівців для роботи з дитиною;
- підготовка вчителя до роботи з учнями з особливими освітніми потребами;
- видання методичних посібників, рекомендацій, порад щодо роботи з дитиною за умов її перебування у загальноосвітньому навчальному закладі;
- впровадження нових освітніх технологій, інтерактивних методів, передового педагогічного досвіду;
- забезпечення учнів літературою (алгоритмами, опорними схемами та ін.), що полегшить для них виконання самостійної роботи, необхідними підручниками (адже ми знаємо, як іноді катастрофічно не вистачає їх учням загальноосвітніх шкіл, а тут мова іде про спеціалізовані, які є тільки в спеціальних школах, і їх практично не можливо «дістати») тощо.

Учителі загальноосвітніх шкіл виявляються не готовими до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Вони не знають особливостей їх психічного розвитку і специфічних труднощів; забезпечуючи механічне включення дитини з порушенням інтелекту в навчальний процес, педагоги не володіють основами корекційної роботи з такими учнями, поблажливо ставляться до них, не усвідомлюючи цілей і вимог до навчання таких дітей, безвідповідально виправдовують низький рівень навчальних досягнень, не проводять корекційних занять. Негативними є сумніви вчителів у своїх знаннях і навичках, невпевненість щодо роботи з дітьми з особливими потребами,

занепокоєння тим, що їхня професійна компетентність може оцінюватись з позиції того, чи досягнуть вони успіхів з такою дитиною чи ні.

Новою формою забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими потребами в загальноосвітніх навчальних закладах є інклюзивне навчання, що організовується відповідно до «Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 та наказу Міністерства освіти і науки України від 23.07.2013 № 1034 «Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2015 року».

Мета інклюзивного навчання – реалізація права дітей з особливими потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція в суспільство, залучення сім'ї до участі в навчально-виховному процесі.

Відповідно до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами» (лист Міністерства освіти і науки від 08.08.2013 № 1-9-539) навчання дітей у класах з інклюзивним навчанням здійснюється за навчальними планами, програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України для загальноосвітніх навчальних закладів.

Навчально-виховний процес у класах з інклюзивним навчанням у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюється відповідно до робочого навчального плану школи, складеного на основі Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджених Міністерством освіти і науки України, з урахуванням потреб учня та особливостей його психофізичного розвитку [4].

Для дітей з особливими освітніми потребами при інклюзивній формі навчання на основі робочого навчального плану школи розробляється індивідуальний навчальний план (ІНП) та індивідуальна навчальна програма з урахуванням рекомендацій ПМПК. ІНП розробляється командою педагогів і фахівців та об'єднує їхні зусилля з метою розробки комплексної програми роботи з дитиною і, водночас, визначає, які саме з них надаватиме кожний фахівець. Батьки є активними учасниками розробки ІНП, оскільки вони знають своїх дітей краще за інших. ІНП визначає необхідні адаптації/модифікації та слугує підґрунтям для подальшого планування навчальних знань. Він розробляється та реалізується для кожного учня з особливими освітніми потребами.

Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливостями психофізичного розвитку є його корекційна спрямованість. Ефективність навчально-виховної роботи досягається шляхом надання таким учням корекційної допомоги. Для проведення корекційно-розвивальних занять в ІНП для учня передбачається від 2 до 4 годин на тиждень, у відповідності до особливостей психофізичного розвитку учня (відповідно до рекомендацій ПМПК). Корекційно-розвивальні заняття проводяться як у першу, так і в другу половину дня вчителями-дефектологами, а також практичними психологами. Щодо такої організації навчального процесу зауважуємо, що бажання батьків, щоб дитина відвідувала всі уроки з учнями свого класу у першій половині дня, а в другій – корекційно-розвиткові заняття, призводить до втомлюваності учня та низького рівня засвоєння матеріалу.

Ефективність навчання дітей та отримання успішного навчально-корекційного результату при інклюзії залежить від розуміння і ставлення вчителя до змін (організаційних, фізичного середовища, навчально-методичного забезпечення, залежно від індивідуальних потреб, методик викладання). Вчителеві слід переосмислити свої власні педагогічні компетентності.

У процесі підготовки до уроку в загальноосвітньому інтегрованому класі вчитель планує урок з відображенням його в плані-конспекті, в якому інтегрує навчальний матеріал загальноосвітніх і спеціальних (корекційних) програм, щоб на одному уроці діти з різним станом психофізичного й інтелектуального розвитку вивчали тему, але на тому рівні засвоєння, який доступний для кожного учня. Інформація, одержувана учнем з теми, що вивчається, повинна відповідати рекомендованій йому для навчання освітній програмі. Тема що засвоюється складно, виноситься на індивідуальні корекційні заняття.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки. Усі працівники та адміністрація школи, всі, хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, мають допомагати одне одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей.

Для забезпечення повноцінного перебування дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах необхідний відповідний психолого-педагогічний супровід, адже якість навчально-виховного процесу значною мірою залежить від того, на скільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості.

Одна з головних дидактичних умов у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами – взаємодія системи «учень-вчитель-батьки».

Батьки розглядаються як перші вчителі та партнери. Спілкування з сім'ями починається на початку першого навчального року і продовжується до закінчення закладу.

Слід зазначити, що враховуючи особливості психофізичного, індивідуального розвитку, потенційні можливості дитини з особливими освітніми потребами, для продуктивного навчання, досягнення освітніх цілей потрібно правильно вибрати форму навчання в загальноосвітній школі. Йдеться лише про тих дітей з особливими освітніми потребами, які за умови створення відповідного навчального середовища, спеціальної підготовки вчителя можуть навчатися за індивідуальною чи інклюзивною формою навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. До них можна віднести дітей з порушенням опорно-рухового апарату, зору, слуху, дитячим церебральним паралічем, затримкою психічного розвитку.

Найбільш сприятливою інклюзія може бути для дітей із сенсорними вадами: з порушеннями мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, які мають збережений інтелект, та дітей із затримкою психічного розвитку. В іншому разі можлива негативна реакція батьків здорових учнів, які вважатимуть, що дитина з особливими потребами, навчаючись у класі з їхніми дітьми, потребуватиме великої уваги вчителя і від цього страждатиме решта учнів. З іншого боку, варто передбачити і ефективність вибору інклюзивного навчання дитині з особливими освітніми потребами для відповідного рівня засвоєння знань, профілактики фізичного та розумового перевантаження з урахуванням показників здоров'я кожного учня для навчання в загальному класі (втомлюваність від вимог уроку, його тривалості, змісту матеріалу, який подається в класі та перевищує можливості школяра, зниження вимог до участі в роботі тощо). За таких умов, щоб допомогти опанувати навчальну програму учневі з особливими освітніми потребами і в допомогу основному вчителю, у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням може вводитися додаткова посада вихователя (асистента вчителя) для роботи з учнями з особливими освітніми потребами з розрахунку 0,5 ставки на клас, у якому навчаються такі діти (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 №1205 «Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів»).

В усіх інших випадках для навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітній школі ефективною є індивідуальна форма навчання, де заняття вчителі індивідуального навчання проводять за індивідуальним розкладом. Уроки фізкультури, малювання, музики, трудового навчання, за бажанням батьків, учень індивідуального навчання може відвідувати з учнями класу, до якого він прикріплений.

У Хмельницькій області функціонують різні моделі інтегровано-інклюзивної освіти з урахуванням особливостей діяльності навчальних закладів різних типів для дітей дошкільного та шкільного віку. Навчання здійснюється за такими моделями:

– повна інтеграція, за якої діти з психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного і мовного розвитку, що відповідає віковій нормі, включаються до звичайних груп-класів;

– комбінована інтеграція, за якої діти з близьким до норми рівнем психофізичного та мовного розвитку в процесі навчання постійно одержують допомогу вчителя-дефектолога, психолога та вчителя-логопеда;

– часткова інтеграція, за якої діти з особливими потребами, не спроможні на рівні із здоровими однолітками оволодіти освітніми стандартами, включаються у навчально-виховний процес лише на частину дня;

– тимчасова інтеграція, за якої діти з особливими потребами об'єднуються із здоровими однолітками кілька разів на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Висновки... Передумовою для забезпечення успішного навчання дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі є правильний вибір форм навчання, пристосування навчально-виховного середовища до потреб дитини, систематична функція спостереження за динамікою розвитку учня, професійна компетенція вчителя загальноосвітньої школи. Навчання за спеціальною навчальною програмою, високий рівень індивідуалізації та спеціальні методи навчання дають змогу дітям набути певного рівня знань та вміння вчитися.

Організуючи навчання учнів з особливими освітніми потребами, педагогові слід глибоко вивчити психофізіологічні особливості дитини, оцінити її потенційні навчальні можливості. Важливу роль відіграє участь і допомога в навчально-виховному процесі сім'ї, зокрема батьків.

Невід'ємним фактором є психологічна та професійна готовність вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Психологічна готовність передбачає наявність у педагога таких особистих якостей, як людяність, доброзичливість, співчуття дитині, позитивне досягнення результату тощо. Професійна підготовка передбачає опанування знань про важливість педагогічної корекції та вміння її організувати. Основи психолого-педагогічної підготовки вчителя до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами повинні закладатись під час навчання у вищому навчальному закладі та розвиватись і поглиблюватись у процесі роботи в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виважене, ефективне навчання приносить користь усім школярам. Однак для учнів з особливими потребами може стати необхідною додаткова, а іноді і спеціальна підтримка у навчанні, яка допоможе їм брати повноцінну участь у заняттях і реалізовувати свій потенціал. Універсальних рецептів не існує, особливо коли йдеться про учнів з порушеннями у розвитку.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ворон М. Інклюзивна освіта: українські реалії [Електронний ресурс] / Освіта UA / М. Ворон, Ю. Кавун. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/1492/ – Назва з екрана.
2. Мазуряк С. В. Методичні рекомендації щодо організації та змісту інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / Управління освіти Чернівецької міської ради [сайт] / С. В. Мазуряк. – Режим доступу : <http://osvitacv.com/index.php/2011-01-11-15-03-48/inclusive-education/methods/22068-guidelines-on-the-organization-and-content-of-the-inclusive-education-of-children-with-special-educational-needs> – Назва з екрана.
3. Мальований Ю. І. Форми навчання в школі: Книга для вчителя / Ю. І. Мальований, В. Е. Римаренко, Л. П. Воронова. – К. : Освіта, 1992. – 176 с.
4. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами» (лист Міністерства освіти і науки від 08.08.2013 № 1-9-539).
5. Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 20.12.2002 р., № 732.
6. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> – Назва з екрана.
7. Шнайдер В. Вчитель – ключова фігура інклюзії / В. Шнайдер // Педагогічний вісник : науково-методичний журнал. – Хмельницький : ХОІППО, 2014. – № 1(37). – С. 55–58
8. Шнайдер В. І. Організація індивідуального навчання: Методичні рекомендації (на допомогу керівникам загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів, реабілітаційних центрів, фахівцям психолого-медико-педагогічних консультацій, педагогам, психологам, батькам) / В. І. Шнайдер, О. О. Кулик, Г. М. Фінько. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2007. – 140 с.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury:

1. Voron M. Inklusyivna osvita: ukraïnski realii [Elektronnyi resurs] / Osvita UA / M.Voron, Yu.Kavun. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/school/school_today/1492/ – Nazva z ekranu.
2. Mazuriak S.V. Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii ta zmictu inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvitimy potrebamy [Elektronnyi resurs] / Upravlinnia osvity Chernivetskoï miskoi rady [sait] / S.V. Mazuriak.- Rezhym dostupu: <http://osvitacv.com/index.php/2011-01-11-15-03-48/inclusive-education/methods/22068-guidelines-on-the-organization-and-content-of-the-inclusive-education-of-children-with-special-educational-needs> – Nazva z ekranu.
3. Malovanyi Yu. I. Formy navchannia v shkoli: Knyha dlia vchytelia / Yu. I. Malovanyi, V. E. Rymarenko, L. P. Voronova. – K. : Osvita, 1992. – 176 s.
4. Metodychni rekomendazii Ministerstva osvity i nauky «Pro orhanizatsiino-metodychni zasady zabezpechennia prava na osvitu ditey z osoblyvymy osvitimy potrebamy» (lyst Ministerstva osvity i nauky vid 08.08.2013 №1-9-539)
5. Polozhennia pro indyvidualnu formy navchannia v zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh, zatverdzenym nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20.12.2002 r., №732
6. Konstytutsiya Ukrainy (Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy (VVR), 1996,) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> – Nazva z ekranu.
7. Shnaider V. Vchytel – kliuchova fihura inkliuzii / V.Shnaider // Pedahohichniy visnyk: naukovometodychnyi zhurnal. – Khmelnytskyi: KhOIPPO, 2014. – №1(37). – С.55–58
8. Shnaider V. I. Organizatsiia indyvidualnoho navchannia: Metodychni rekomendatsii (na dopomohu kerivnykam zagalnoosvitnikh ta spezialnykh navchalnykh zakladiv, rehabilitatsiinykh tsentriv, fakhivtsiam psykholoho-medyko-pedahohichnykh konsultatsii, pedahoham, psykholoham, batkam) / V. I. Shnaider, O. O. Kulyk, H. M. Finko – Kamianets-Podilskyi: Abetka-NOVA, 2007. – 140 s.

Анотація

Світлана Білоус, Леся Іванчук

Особенности организации обучения детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательных учебных заведениях

В статье освещены организационно-методические основы обеспечения права на образование детей с особыми образовательными потребностями, актуальные проблемы организации их обучения в общеобразовательных учебных заведениях. Отмечена необходимость аргументированного, взвешенного внедрения целесообразного выбора форм обучения этих детей в общеобразовательных школах. Сосредоточено внимание на особенностях организации инклюзивной, индивидуальной, интегрированной форм обучения. Указаны факторы эффективной их организации для достижения образовательных целей. Обоснована необходимость создания благоприятной специальной среды, специфика организации, содержания методов обучения и воспитания детей с ограниченными возможностями. Отдельное внимание уделяется проблемам психолого-педагогического сопровождения таких детей в общеобразовательном учреждении, включение педагогов в учебно-воспитательный процесс детей с особыми образовательными потребностями, их подготовке для организации коррекционного образовательного процесса. Отмечено важность привлечения семьи к участию в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: дети с особыми образовательными потребностями, формы обучения, учебная программа, инклюзивное, индивидуальное, интегрированное обучение, коррекционно-реабилитационная работа.

Summary

Svitlana Bilous, Lesia Ivanchuk

Features of Organization of Children with Special Educational Needs Teaching in Secondary Schools

The article highlights the organizational and methodological principles to ensure the right for education for children with special educational needs, current problems of their education in comprehensive secondary institutions. The need for a well-considered implementation of relevant teaching methods for special education in comprehensive schools is mentioned in the article. It emphasizes the features of an inclusive, individualized and integrated teaching. The factors of efficient teaching structuring to achieve educational goals are pointed out. The article proves the necessity of positive environment creating, the structure specificity, the methodological content of teaching and raising children with disabilities. There is a special focus on the problems of psycho-pedagogical support of those children in secondary schools, teachers involving in the education of children with special educational needs, their training for correctional process of education. The importance of attracting families to participate in the educational process is mentioned.

Key words: children with special educational problems, forms of teaching, curriculum, inclusive, personalized, integrated teaching, correction and rehabilitational work.

Дата надходження статті: «25» вересня 2014 р.

УДК 37.015.6(045)

КАТЕРИНА БІНИЦЬКА,
кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький);

ДМИТРО НІКИТЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент
(м.Рівне)

Особливості сучасного стану системи економічної освіти в Україні

Стаття присвячена вивченню проблеми сучасного стану, чинників популярності та перспектив розвитку вищої економічної освіти в Україні. Проаналізовані погляди вітчизняних науковців щодо проблеми розвитку системи економічної освіти в сучасній Україні. На основі аналізу вітчизняної теоретичної літератури визначено терміни «система економічної освіти», «економіка». Акцентовано увагу на стратегічні пріоритети національної системи економічної освіти. Визначені негативні риси, притаманні сучасній українській системі економічної освіти. Висвітлена програма для поліпшення сучасного стану економічної освіти в Україні. Наведені погляди сучасних вчених-економістів щодо стратегічних пріоритетів національної системи економічної освіти. Висвітлено стан сучасної економічної освіти в Україні, зумовлений необхідністю переходу до нових засад формування та розвитку економічних знань, що базуються на духовно-моральних та історико-культурних традиціях українського суспільства. З'ясовано, що економічна освіта орієнтована на поглиблений аналіз економічних процесів, які сприяють формуванню основ соціально орієнтованої економіки. Визначено, що освіта є рушійною силою, яка змінює суспільство, а економічна освіта – важливий чинник соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: система економічної освіти України, вища освіта, підготовка, вчені-економісти.